

Bp Andrzej Franciszek Dziuba

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska
rezydencja@diecezja.lowicz.pl
ORCID: 0000-0002-3845-5364

Recenzja: Ks. Tadeusz Reroń, *Etyka w szpitalu. Diakonia – medycyna – duszpasterstwo*, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, Wrocław 2020, ss. 384

Ks. prof. dr hab. Tadeusz Reroń jest wykładowcą Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, znanym specjalistą w zakresie teologii moralnej i bioetyki. Ma także doświadczenie w posłudze kapelana w Szpitalu Akademickim we Wrocławiu. Jest autorem wielu studiów, artykułów oraz rozpraw, w tym książek *Media na usługach moralności chrześcijańskiej* (Wrocław 2002) i *Sakrament pokuty w dobie Soboru Trydenckiego* (Wrocław 2002).

Prezentowaną tu książkę otwiera spis treści (s. 5–6) oraz wykaz skrótów (s. 7–9). Treściowo studium, po wstępie (s. 11–23), podzielone zostało na cztery rozdziały, a te z kolei na szczegółowe paragrafy.

Pierwszy rozdział studium ks. prof. T. Reronia nosi tytuł *Podstawy antropologiczno-teologiczne służby człowiekowi choremu* (s. 25–91). Wskazano, że życie ludzkie jest darem samego Boga. Stąd m.in. jego świętość i nienaruszalność. W tym kontekście uwidacznia się także wartość zdrowia. Następnie przeanalizowano ludzkie doświadczenie choroby i cierpienia. W ostatnim paragrafie ukazano służbę życiu i zdrowiu.

Służba pracowników medycznych w szpitalu to tytuł kolejnego rozdziału prezentowanej rozprawy (s. 93–197). Tutaj na czoło wysuwa się powołanie do służby życiu i zdrowiu. Wobec tego uwypukla się kwestia prawa chorego do opieki medycznej. Stawia to pytania o zobowiązanie do ingerencji terapeutycznych. Współczesność, na co wskazuje autor, rodzi także zagrożenia, jeśli chodzi o sumienia personelu medycznego. Szczególnie ważnym elementem analizowanej służby są relacje między lekarzem a pacjentem. W tym rozdziale podjęto ponadto analizę zagadnienia zgody pacjenta na działania medyczne. W całości zdań medycznych uwidacznia się również kwestia troski służby medycznej o pacjenta umierającego.

Trzeci rozdział studium wrocławskiego profesora opatrzone tytułem *Posługa duszpasterska w szpitalu* (s. 199–269). Także kapelan jest sługą życia i miłości. Te wartości niosą zobowiązanie do opieki duszpasterskiej. Kapłan winien towarzyszyć w chorobie. Szczególnym zdaniem jest posługa sakramentalna wśród chorych. Autor wskazuje na troskę duszpasterską o umierających. Ostatni paragraf nosi tytuł *Współpraca kapelana szpitalnego ze służbą medyczną*.

Zamykający opracowanie ks. prof. T. Reronia rozdział zatytułowano *Sugestie pedagogiczno-duszpasterskie* (s. 271–330). Na czoło wysuwa się obowiązek troski o zdrowie. Autor wskazuje na konieczności humanizacji opieki medycznej. Bazując na zapewne szerokim doświadczeniu, podkreśla – w kolejnym paragrafie – „nieodzowność stałej formacji do służby chorym i cierpiącym”. Kreśli także szeroko kwestię duszpasterstwa służby zdrowia. Wreszcie uwypukla konieczność wsparcia rodziny w czasie żałoby.

Całość treściową studium ks. T. Reronia zamyka zakończenie (s. 331–340). Na końcu zamieszczono bibliografię (s. 341–377). Podzielona została najpierw na źródła, następnie opracowania i literaturę pomocniczą. Warto dodać, że wspomniane źródła podzielono na cztery działy: Dokumenty Soboru Watykańskiego II; Nauczanie papieskie; Inne dokumenty Kościoła; Źródła pozateologiczne. Następnie po spisie treści w języku angielskim (s. 379–380) opublikowano jeszcze anglojęzyczne streszczenie (s. 381–384).

Prezentowane studium dość kompleksowo pochyla się nad podjętą tematyką badawczą. Zakreśla ją schematycznie tytuł książki *Etyka w szpitalu*, natomiast umiejętnie rozwija trójczłonowy podtytuł: *Diakonia – medycyna – duszpasterstwo*. Wydaje się, że tytuł mógłby zostać sformułowany także jako *Człowiek w szpitalu*; wówczas określenie „etyka” znalazłoby się – jako pierwszy wyraz – w podtytule.

Ks. prof. T. Reroń także sam, już we wstępie, syntetycznie wskazuje na zawartość merytoryczną omawianej rozprawy:

W opracowaniu niniejszym chodzi o odpowiedź na pytanie: jakie problemy etyczne rodzą się w służbie chorym u pracowników medycznych i w postudze duszpasterskiej. Z tej racji, że zakres tej tematyki jest szeroki, z konieczności należało ją zawęzić do posługi w szpitalu. Chodzi też o to, by wskazać, na jakie kwestie praktyczne powinni zwrócić uwagę pracownicy współczesnego szpitala, aby być odważnymi świadkami Ewangelii i promotorami kultury życia (s. 16).

W tym kontekście często pojawia się obraz biblijnego „dobrego Samarytana” (por. Łk 10,10-37). To jakby swoisty klucz do głębszego wnikięcia, aby „prawdziwie po ludzku podejść do człowieka chorego i cierpiącego”. Konieczna

jest przy tym ludzka wizja choroby (por. Jan Paweł II). Zapewne właśnie dlatego, jak precyzuje Autor:

praca niniejsza nie będzie przedstawiać szczegółowych opisów różnych działań medycznych. Nie chodzi bowiem o prezentację wymiaru technicznego ingerencji czy też nieskończonych wprost możliwości technik medycznych. O wiele bardziej chodzi o analizę teologiczną i etyczną natury tych działań, ich skutków oraz zawartą w nich relację do człowieka (s. 20).

Z książki tchnie zdecydowanie szacunek i miłość do życia, a jednocześnie jasne odrzucenie możliwości eutanazji. Dlatego podczas lektury odczuwa się wzajemne zaufanie, a nie obawy czy strach. Konieczna jest głęboka świadomość spotkania osób, które są równe sobie w niezbywalnej godności, danej im z natury samego człowieczeństwa. Osobowy charakter wszystkich osób, wszystkich „aktorów” diakonii, medycyny i duszpasterstwa w szpitalu winien tworzyć wyjątkową komunie.

Książka ks. T. Reronia pokazuje polski model zwłaszcza posługi kapelana. Zbyt rzadko zwraca się uwagę na osoby życia konsekrowanego i wolontariuszy oraz innych świeckich działających w szpitalach (s. 262), szczególnie że zdecydowanie zmniejsza się liczba kapelanów. Do głosu dochodzi natomiast rola pracowników medycznych.

Dobrze, że zwrócono uwagę na posługę szpitalną osób duchownych czy wolontariuszy z innych kościołów lub związków wyznaniowych (s. 269). Chyba nie jest zbyt właściwym w tym kontekście użycie terminu „deklerykalizacja” (s. 22). Bowiem z posługą duszpasterską stają w szpitalu często m.in. pop prawosławny, pastor ewangelicki czy ksiądz mariawicki, a więc kler innych niż katolicka wspólnot. Innym problemem są przedstawiciele dziwnych grup religijnych (s. 223). W tym kontekście właśnie w szpitalu uwidacznia się niejednokrotnie także problem pragnienia powrotu do swojej pierwotnej wspólnoty religijnej, która została opuszczona z różnych motywów, widzianych inaczej z perspektywy obecnej sytuacji zdrowia i życia (dotyczy to zwłaszcza różnych sekt i wspólnot pseudoreligijnych). Ważne są ponadto, rzadko podejmowane, a jednocześnie bardzo ważne, ogólne uwagi odnoszące się do posługi kapelańskiej wobec dzieci katolickich (s. 223).

Niejednokrotnie ważnym miejscem wyjaśnień czy dopowiedzeń w omawianej pozycji są stosunkowo bogate przypisy. Stają się one wyrazem szczegółowej koncentracji nad jednostkowymi problemami, które mogą budzić pytania i wątpliwości.

Pewne pytania rodzi nazewnictwo podjęte przez autora. Przykładem niech będzie termin „terapia daremna” (*futile therapy*), i to stosowny w dwojakiej pisowni (s. 187–188). Dokumenty szczególnie ważne dla Kościoła, jak Encyklika Jana Pawła II *Evangelium vitae* (nr 65) i *Nowa Karta Pracowników Służby Zdrowia* (nr 149), w polskim przekładzie używają terminu „terapia uporczywa” (*persistent therapy*). Współczesna dyskusja wskazuje tutaj na wiele wątpliwości, gdyż dotyka kwestii możliwości czy przyzwolenia na eutanazję.

Zestawiona bibliografia pokazuje bogactwo nauczania Kościoła w badaniach podejmowanych przez ks. prof. T. Reronia. Wyróżnia się tu zwłaszcza nauczanie ostatnich papieży: Piusa XII, Pawła VI, Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka. Zresztą sam autor zaznacza to we wstępie:

Ważnym źródłem refleksji nad zagadnieniami etyki w szpitalu jest nauczanie Kościoła katolickiego kierowane zarówno do całego środowiska pracowników służby zdrowia, jak i do reprezentantów poszczególnych zawodów medycznych. Często są to wypowiedzi skierowane wprost do lekarzy, pielęgniarek, położnych, farmaceutów czy innego personelu medycznego (s. 16).

Uderza także obfitość współczesnych opracowań, z których zasadnicze prace zwarte autor wskazał już we wstępie (s. 18–19). Oczywiście to zwłaszcza pozycje zajmujące się etyką lekarską, kwestiami biologicznymi oraz medycznymi. Nie pominięto ponadto prac teologiczno-moralnych odnoszących się do służby zdrowia, życia i miłości wobec chorych oraz cierpiących. Sam autor prezentowanego studium ma w tej tematyce liczne bardzo interesujące publikacje.

Zestawienia bibliograficzne i niektóre przypisy wskazują na małą staranność redakcyjną przy wydaniu tego studium. Brak konsekwencji w stosowaniu np. „por.” (s. 52, 62, 77, 129–131, 154, 200, 202, 240, 252) czy „tamże” (s. 52, 63, 75, 76, 170, 175–177, 200–202). Ponadto, przykładowo, dwukrotnie wskazano tę samą pozycję w bibliografii (s. 356, 357). Poza tym w bibliografii brakuje niektórych pozycji przywoływanych w przypisach (s. 100, 114, 133).

Studium ks. prof. T. Reronia stanowi interdyscyplinarną próbę rozeznania miejsca, funkcji i znaczenia etyki w szpitalu. To niezwykle dynamiczna rzeczywistość, bowiem każdy człowiek chory i każdy pracownik medyczny to indywidualne osoby. Dotyczy to także posługi duszpasterskiej. Dobrze, że autor stara się wyjść poza uogólniające schematy, choć to jednocześnie jeszcze bardziej komplikuje prezentowaną rzeczywistość – czy może raczej pokazuje właśnie taki jej obraz.

Współczesność, zwłaszcza wobec realizmu koronawirusa, jeszcze wyraźniej pokazuje znaczenie diakonii, medycyny i duszpasterstwa. To niezwykła dynamika

zdrowia i życia. Zagadnienie to wykracza szeroko poza szpital, domy opieki, hospicja czy inne miejsca przebywania ludzi z COVID-19. Jednak każdy przypadek ma indywidualny przebieg. Z drugiej strony pozostaje jednak zawsze ten sam realizm indywidualnej osoby ludzkiej. Książka ks. prof. T. Reronia może bardzo pomóc w jego rozeznaniu.